

Dkt. David Howard, Joshua-Ruth, Kipindi cha 27 Waamuzi 10-12 Yeftha na Waamuzi Watano Wadogo

© 2024 David Howard na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. David Howard katika mafundisho yake kuhusu vitabu vya Yoshua hadi Ruthu. Hii ni kipindi cha 27, Waamuzi 10-12, Yeftha na Waamuzi Watano Wadogo.

Salamu tena. Tunaendelea katika kitabu cha Waamuzi na sasa tuko katika sura ya 10. Katika sehemu hii tutaangalia sura ya 10 hadi 12, tukizungumzia mambo mengi kuhusu wahusika wanaohusika. Kuna majaji sita waliotajwa katika sehemu hii, lakini hadithi moja tu ndiyo iliyoangaziwa sana.

Wale watano wengine ni majaji wadogo ambao hatujui lolote kuwahusu. Hata hivyo, hilo ndilo litakalotupeleka kati ya hadithi za Gideoni, katika sura ya 6-8, pamoja na Abimeleki, mwanawe, katika sura ya 9, na kisha hadithi za mwisho za mwamuzi wa mwisho wa mwisho, Samsoni, katika sura ya 13-16. Kwa hivyo, hapa sehemu ya kwanza ya sura ya 10, inafuata mara moja miaka hii mitatu ya msukosuko ya Abimeleki kutoka sura ya 9. Kwa hivyo, inasema katika sura ya 10, mstari wa 1, baada ya Abimeleki, akainuka kuwaokoa Israeli Tola, mwana wa Pua, mwana wa Dodo, mtu wa Isakari.

Aliishi Shamir katika nchi ya vilima, akawahukumu Israeli kwa miaka 23, na akafa na kuzikwa Shamir. Hayo ndiyo yote tunayojua kuhusu Tola. Kabla tu ya urekodi huu, niliambiwa na mtu kwamba alitaka kujifunza zaidi kuhusu Tola, na nilikuwa nikitjarajia kwa hamu kile nilichokuwa nikisema kuhusu Tola, lakini samahani, hayo ndiyo yote ninayojua.

Hayo ndiyo yote yaliyomo katika maandishi, kwa hivyo itabidi tuyaache hapo. Ni wazi, kama tulivyosema hapo awali, kuna saba, kwa kweli. Baadhi ya watu huhesabu kama majaji sita wakuu, ambao hadithi zao tunazijua katika suala la mapigano na mambo mengine.

Waamuzi watano, labda sita wadogo. Tola hakika ni mmoja wa waamuzi hawa wadogo. Na baada yake, bila shaka, kuna mwingine wa waamuzi wadogo, mistari ya 3 na 4, hasa 5. Jina lake ni Ya'ir, Ja'ir, na tunajifunza kwamba alihukumu kwa miaka 22.

Alikuwa na wana 30 ambao walikuwa punda 30, na walikuwa na miji 30, ambayo iko katika nchi ya Gileadi, ambayo iko mashariki mwa Yordani na mashariki mwa Bahari ya Galilaya. Hatujui umuhimu wa hilo. Kuna sehemu nyingi ambapo 30 ni nambari katika maandiko.

Kinachojulikana zaidi, labda, Yuda alimuza Yesu kwa shekeli 30 za fedha, lakini sina uhakika kama kuna umuhimu wowote wa msingi wa hili, isipokuwa kuonyesha kwamba alikuwa na mafanikio, na alikuwa na tija na matunda. Katika mstari wa 6 hadi mwisho wa sura, au angalau hadi karibu mstari wa 16, tuna aina ya urejeleo wa mada zinazopatikana katika sura ya 2, ambayo ilikuwa aina ya muhtasari wa kiprogramu, wa jumla wa kitabu kizima cha Yoshua, ikielezea kuhusu uasi na mambo ambayo Mungu alikuwa akifanya. Na kwa hivyo, tena, katika mstari wa 6, watu wa Israeli walifanya tena uovu upande wa Bwana, wakawatumikia Mabaali, Maashtorethi, miungu ya Shamu, miungu ya Sidoni, miungu ya Moabu, miungu ya Waamoni, Wafilisti.

Kwa hivyo, pande zote, hawakuwa wakibagua. Walichukua chochote walichoweza kupata, na kila kitu walichoweza kupata, kwa upande wa ibada ya kipagani. Hasira ya Mungu ikawaka dhidi yao.

Katika mstari wa 7 tena, na wakati huu mkononi mwa Wafilisti, mkononi mwa Waamoni, nao walidhulumiwa, na watu wakapiga kelele. Katika mstari wa 10, tofauti moja hapa sasa, katika sura hii, tofauti na sura ya 2, iko hapa hapa katika mstari wa 10, na kisha mstari ya 16 na 17, au 15 na 16, ambapo Israeli sasa, kwa mara ya kwanza, inaonekana kama kukiri dhambi zao. Hapo awali, walilia tu kwa uchungu na kuomba ukombozi, lakini hapa, inasema haswa, katika mstari wa 10, tumekutenda dhambi, tukizungumza na Mungu, kwa sababu mmemwacha Mungu wetu na kuwatumikia Mabaali.

Na Bwana akajibu, Nimekuwa Mwokozi wenu mwaminifu katika kipindi chote, lakini mmeniacha. Na kwa kejeli, anawaambia, katika mstari wa 14, nendeni mkawatumikie miungu mliyokuwa mkiifuata. Labda watawaokoa.

Na kwa sifa yao, iwe tunajua jinsi walivyokuwa waaminifu au la, wanasema katika mstari wa 15, hapana, tumetenda dhambi. Wanarudia tena. Na wanasema tunastahili kile tunachopata.

Tutendee kile ulichopaswa kufanya, lakini tafadhali tuokoe leo. Mstari wa 15, mstari wa 16, kwa hivyo waliondoa miungu ya kigeni kutoka kati yao, wakamtumikia Bwana. Unaweza kukumbuka kutoka kwa kusoma kitabu cha Yoshua au kutazama mihadhara mwishoni mwa Yoshua, ambapo Yoshua anawahimiza watu katika sura ya 24 waondoe miungu ambayo baba zenu waliitumikia kutoka ng'ambo ya mto, au kutoka Misri.

Kwa hivyo, mara kadhaa mwishoni mwa kitabu cha Yoshua, inaonekana kwamba Israeli imedumisha, angalau kwa siri kama si hadharani, ibada ya miungu hii mingine, na Yoshua anawasihi waiondoe. Lakini hakuna ushahidi kwamba walifanya hivyo hapa. Kwa mara ya kwanza, tunaona kwamba hilo linafanywa kwa makusudi na watu wa Israeli, na hilo linaweza kuwa jambo zuri tu.

Kwa hivyo, Mungu alikosa subira kuhusu mateso ya Israeli. Kwa maneno mengine, yuko tayari kuwakomboa. Hali inabadilika kisha.

Mistari ya 17 na 18, mistari ya mwisho ya sura hiyo, ambapo Waamoni wanaishi mashariki mwa Yordani, moja kwa moja mashariki. Nchi ya kisasa ya Yordani, mji mkuu ni Amman, na jina hilo linarudi kwa Waamoni kutoka Biblia. Na hivyo waliitwa kwenye silaha.

Walipiga kambi huko Gileadi, mashariki mwa Yordani na kaskazini huko, nao wakapiga kambi huko Mispa. Kwa hivyo, watu wa Israeli wanajiuliza ni nani atakayewaongoza dhidi ya Waamoni, na hivyo ndivyo sura ya 10 inavyoishia. Hilo linatuongoza kwenye hadithi ya Yeftha katika sura ya 11 na sehemu ya kwanza ya sura ya 12, lakini hasa sura ya 11, ambayo ni sura inayoelezea kuhusu mgogoro na Waamoni.

Kwa hivyo ndivyo tunavyojifunza kumhusu. Angalia katika mstari wa 17, sura ya 10, kwamba Waamoni wamepiga kambi huko Gileadi, tena, ambayo iko kaskazini na mashariki mwa Bahari ya Galilaya. Na Yeftha, sura ya 11, mstari wa 1, anatoka Gileadi.

Kwa hivyo, inasema, Yeftha Mgileadi alikuwa shujaa hodari, lakini alikuwa mwana wa kahaba. Kwa hivyo huo ni mwanzo mbaya kwake, lakini inaonekana ana sifa nyingi nzuri. Kwa hivyo, mke wa Gileadi alizaa wana, na wana walipokua, walimfukuza kwa sababu fulani.

Akakimbia, akawakusanya watu wasiofaa kumzunguka, mstari wa 3. Na hilo si jambo la kufurahisha sana kufanya karibu nawe. Hilo ndilo neno lile lile tunaloliona katika sura ya 9, sura chache zilizopita, kuhusu Abimeleki. Katika sura ya 9, mstari wa 4, inasema Abimeleki pia anahusishwa na watu wasiofaa.

Na hilo halionyeshi mustakabali mzuri wa Yeftha. Hatujaambiwa kwamba Mungu alimfufua Yeftha. Kwa hivyo, kwa wema wowote aliofanya na jinsi alivyotekeleza, haionekani kwamba labda yuko katika kiwango sawa na wengine.

Gideoni, tunamzungumzia Yeftha hapa. Gideoni anawakilisha, kwa namna fulani, hatua ya mabadiliko katika kitabu, ambapo una waamuzi wa awali ambao hawakuegemea upande wowote au walikuwa na mtazamo chanya sana. Hakika, Debora anang'aa kuliko kila mtu mwingine.

Gideoni ana sifa nzuri, lakini pia anamaliza vibaya. Na kisha kuna hawa majaji wadogo. Lakini kisha Yeftha hasemi kwamba ameinuliwa, na kisha anafanya mambo yasiyo ya busara pia.

Kwa hivyo, katika mstari wa 4 na unaofuata, Waamoni wanapigana vita dhidi ya Israeli. Na katika mstari wa 11, tunaona kwamba Yeftha yuko pamoja na watu. Wanamfanya kuwa kiongozi wao.

Akasema maneno yake yote mbele za Bwana mahali hapa, Mizpa. Katika mstari wa 12 na unaofuata, anatuma wajumbe kwa mfalme wa Waamoni na kusema, mbona unatupinga? Mistari ya 12 hadi 28 ni hotuba ndefu na ya kuvutia, kwa kweli, ya Yeftha akijibu shtaka walilokuwa wameleta. Katika mstari wa 13, mstari wa 13 unasema, Mfalme wa Waamoni akawajibu wajumbe wa Yeftha na kusema, Kwa sababu Israeli, walipopanda kutoka Misri, walichukua nchi yangu, kuanzia Arnoni hadi Yaboki na hadi Yordani.

Kwa hivyo, irudishe kwa amani. Kwa hivyo, tutapitia tu sehemu ndogo ya ramani. Na kwa hivyo, kumbuka, Israeli walitoka Misri, wakaenda Mlima Sinai, walikuja hapa, na kuwatuma wapelelezi nchini.

Walirudi na ripoti mbaya. Kwa hivyo, Mungu alikuwa ametuma maji jangwani. Na Sihoni na Ogu walikuwa wafalme hapa mashariki mwa Yordani.

Na hawakuwapa ruhusa Israeli kuvuka eneo lao. Ilibidi wazunguke. Lakini kulikuwa na ugomvi, na Waisraeli wakawashinda Sihoni na Ogu jangwani.

Kwa hivyo, hii imekwama kama kichaka chini ya tandiko la Waamoni na wazao wa Sihoni na Ogu hapa. Na mfalme wa Waamoni anamkumbusha historia hiyo fupi ya miaka iliyopita. Na hivyo, sehemu iliyobaki ya sehemu hiyo, katika mistari ya 12 au 13, na kisha 14 na inayofuata, hadi mstari wa 28, Yeftha anajibu shtaka kwamba wao ndio waliokuwa wavamizi, na wao ndio waliokuwa wakiwatendea dhuluma mababu zao.

Na Yeftha anadai kwamba ni Mungu mwenyewe aliyewafukuza. Israeli haikuwa mchokozi. Katika mstari wa 15, anasema, Israeli hawakuchukua nchi ya Moabu wala nchi ya Waamoni.

Lakini walipotoka Misri, Israeli walipitia jangwani. Walituma wajumbe. Katika mstari wa 17, mfalme wa Edomu anasema, Tupige .

Lakini mfalme wa Edomu hakutaka kusikiliza. Kwa hivyo, Yeftha anawageuzia na kusema, hapana, kosa liko kwa mababu zenu. Israeli haikupaswa kuchukua nchi yoyote ya Waamoni, kwa sababu walikuwa wamekatazwa kufanya hivyo katika Kumbukumbu la Torati.

Lakini Sihoni, mfalme wa Waamori, alikuwa amechukua baadhi ya eneo la Waamoni katika eneo la Wamoabu katika kitabu cha Hesabu, sura ya 21. Kwa hivyo Israeli

haikuwa mchokozi hapo. Waamoni, kama wangukuwa wamehusika hata kidogo, kwa namna fulani, Yeftha anasema, mnastahili kile mlichokuwa nacho.

Na, bila shaka, pia anasisitiza, katika mstari wa 19 na unaofuata, kwamba nchi hiyo haikuwa yao tangu mwanzo. Ilikuwa nchi ya Waamori. Na kwa hivyo hii ni jibu endelevu, kwa namna fulani, kwa upande wa Yeftha kwa shutuma za Waamoni.

Ukifika kwenye mstari wa 24, tuna marejeleo ya Mwamoni, mungu wa Wamoabu, na, samahani, mstari wa 24 unamtaja mungu wa Waamoni kama mungu anayeitwa Kemoshi, au Kemoshi. Katika kitabu cha Wafalme, 1 Wafalme 11, anatajwa kama mungu wa Wamoabu, na mungu wa Waamoni alikuwa mungu anayeitwa Moleki, au Melkomu. Lakini Amoni na Moabu walikuwa na uhusiano wa karibu.

Amoni alikuwa katika eneo hili hapa, Wamoabu walikuwa hapa, na kwa hivyo kungekuwa na mawasiliano mengi huku na huko. Na, tena, tumetaja hapo awali aina ya mseto kati ya miungu na miungu ya kike na miungu tofauti ya wapagani, na kwa hivyo wangukuwa wameshiriki urithi wa kitamaduni na kidini. Kwa hivyo, katika mstari wa 29 hadi 40, tunaona kushindwa kwa mwisho kwa Waamoni na Yeftha.

Katika mstari wa 29, tunaona kwamba roho ya Bwana ilikuwa juu ya Yeftha, naye akapita katika Gileadi, Manase, na kadhalika. Katika mstari wa 32 na 33, inataja kwamba alimpiga, Bwana akawatia Waamoni mkononi mwake, akampiga, na Waamoni wakashindwa mbele ya watu wa Israeli. Kwa hivyo hilo lilikuwa jambo zuri, na ni wazi Mungu ni sehemu ya hili, Mungu anatawala na kumpa Yeftha ushindi huu.

Lakini kuna suala dogo la pembeni ambalo linakuwa suala kubwa ambalo si zuri sana. Na hiyo ni kwa sababu katika mchakato huo, Yeftha anapozungumza na Bwana, na Bwana anamjibu kwa neema licha ya maneno yake ya haraka, ningesema vile vile Mungu alivyomjibu Gideoni katika sura ya 6 wakati Gideoni anapoomba ishara na uthibitisho wake, ngozi ya kondoo na kadhalika, ingawa hilo lilikuwa jambo lisilo la lazima na ishara ya ukosefu wa imani, Mungu bado alijibu kwa neema. Vile vile, hapa pia, Mungu aliwashinda Waamoni mkononi mwa Yeftha, lakini katika mchakato huo, aliweka nadhiri, na ikawa mbaya sana.

Kwa hivyo, anazungumza na Bwana katika mstari wa 30 na 31, inasema, Ukiwatia Waamoni mkononi mwangu, basi yeyote au yeyote atakayetoka milango ya nyumba yangu kunilaki nitakaporudi kwa amani kutoka kwa Waamoni, atakuwa ndiye bwana, nitamtoa kama sadaka ya kuteketezwa. Kwa hivyo, anasema, haya ndiyo makubaliano, Bwana, tuyafanye. Ukinipa ushindi, nitakaporudi nyumbani, chochote kitakachotoka, nitakutolea dhabihu.

Sasa, kuna wino mwingi umemwagika juu ya mjadala wa kile alichokusudia na kile hasa kilichotokea. Kwa mtazamo wa kwanza, jinsi toleo langu linavyosomeka, linasema, Chochote kitakachotoka milangoni mwa nyumba yangu, wakalimani wengi

wangeona, ikiwa ni pamoja na toleo hili la Biblia na mengine pia, kwamba ingeonekana kwamba Yeftha anakusudia, akitarajia kwamba mnyama angetoka katika aina fulani, kondoo au mbuzi au labda mbwa au kitu kama hicho na hicho ndicho angemtolea Bwana. Lakini inawezekana kwamba, wacha niseme mambo mawili.

Mmoja, hata kama ni jenerali huyo, anaweza kujumuisha mwanadamu aliyetoka nje. Na bila shaka, ndivyo ilivyotokea. Mwishowe binti yake anatoka nje.

Na inawezekana kwamba hata yeye alikuwa akisema yeyote anayeweza kujitokeza. Tanbihi katika toleo langu, Toleo la Kiingereza la Standard, inasema inaweza kuwa yeyote, ambapo basi kiapo cha Yeftha ni kiapo kipotovu. Kuna msingi wa kitheolojia kwa wazo la dhabihu ya binadamu, si tu katika Biblia au nje ya Biblia bali katika utamaduni wowote ambao umetekeleza hilo kwa milenia.

Tunajua hadithi za Wahindi huko Amerika ya Kati wakifanya hivi na katika tamaduni za kibiblia. Na misingi ya kitheolojia, ikiwa watu wanafikiria, ni wazo kwamba tunatoa kilicho bora zaidi cha kile tulicho nacho ili kutuliza au kuwafurahisha miungu. Na miungu ya kike.

Kwa hivyo, ikiwa ina mantiki kutoa matunda ya kwanza ya mazao yetu ikiwa ina mantiki kutoa wazaliwa wa kwanza wa wanyama, basi hatua inayofuata katika jambo bora zaidi itakuwa, vema, kwa nini Mungu asingeona kujitolea kwangu zaidi ikiwa nitatoa matunda ya kwanza ya mwili wangu au bora zaidi ya wanadamu? Kwa hivyo hiyo ni aina ya misingi ya kitheolojia ya dhabihu kwa ujumla, ikiwa ni pamoja na dhabihu ya watoto, ambayo Wakanaani waliifanya hasa. Lakini Biblia iko wazi kabisa kwamba, ndiyo, Mungu alitaka mema kwa mazao yao na wanyama wao, lakini mstari umechorwa wazi sana kwamba hakuidhinisha hata kidogo. Alikataza, kwa maneno makali zaidi, dhabihu ya wanadamu.

Na kwa hivyo, hii ni kiapo cha haraka sana inapobainika kwamba anafika nyumbani kwake, binti yake anatoka akicheza na kufurahi kwa matari na densi na kadhalika, na inabainika kwamba anahisi analazimika kutimiza kiapo hiki. Sehemu nyingi sana kutoa kafara kwa wanadamu ni marufuku. Ili kukupa marejeleo machache tu ikiwa una nia ya kuyatafuta mwenyewe.

Mambo ya Walawi 18, Mambo ya Walawi 20, Kumbukumbu la Torati 12, Kumbukumbu la Torati 18, Yeremia na manabii, Yeremia 19, Ezekieli 20, Ezekieli 23. Kwa hivyo tangu mwanzo hadi mwisho, tangu nyakati za mwanzo hadi nyakati za hivi karibuni, Mungu anawaambia Israeli kila mara wasijihusishe na kafara za wanadamu. Bila shaka kwa sehemu ni kwa sababu baadhi ya Wakanaani waliowazunguka walifanya hivyo, na hilo lilikuwa jambo ambalo hawakupaswa kufanya.

Sasa, mtu anapoweka nadhiri, nadhiri ni jambo zito sana. Na kwa hivyo tuna maagizo, Kumbukumbu la Torati 23, mistari ya 21 hadi 23, yanazungumzia utakatifu wa nadhiri na kuitekeleza na kuitimiza. Na tuna sehemu nyingine nyingi zinazozungumzia hilo.

Lakini kwa hivyo, swali ni, je, Yeftha alilazimika kutimiza kiapo hiki? Lakini hali hizi hazikuwa aina ya kawaida ya kiapo. Hazikuwa aina ya kiapo cha kufanya jambo chanya kwa ajili ya Bwana au chochote kile. Ilihusisha mgongano na mojawapo ya makatazo ya msingi ambayo Mungu alikuwa nayo.

Na kafara ya wanadamu ilikuwa chukizo. Kwa hivyo, inaonekana kwangu kwamba Yeftha hakulazimika kutimiza nadhiri yake, lakini alifanya hivyo. Sasa, hoja hiyo ya mwisho ambayo nimeitoa inabishaniwa.

Kuna baadhi ya wasomi, wakiwemo wasomi wa kiinjili, wanaosema, hapana, alikuwa amefungwa, angepaswa kufuata. Tatizo halikuwa kufuata. Tatizo lilikuwa ni upuuzi wa kiapo cha awali.

Maoni yangu ni kwamba hapana, zote mbili zilikuwa za haraka, kiapo chenyewe pamoja na yafuatayo. Hakupaswa kufanya hivyo. Hatimaye, kuna utata kidogo, au angalau mjadala fulani, kuhusu kile kilichotokea mwishoni.

Anamwambia baba yake kwamba anaonekana amejiuzulu kwa hili, lakini angependa kuachwa peke yake kwa miezi michache na kuomboleza kwamba hajaona mwanamume, hajaolewa, anaomboleza ubikira wake. Na mjadala katika swali hilo unakuja katika mstari wa 39. Mwishoni mwa miezi miwili, alirudi kwa baba yake, ambaye alimfanyia sawasawa na kiapo chake alichokuwa ameweka.

Lugha hiyo ni finyu vya kutosha kiasi kwamba baadhi ya wasomi wanapendekeza kwamba hakuendelea na kiapo hicho. Kama angefanya hivyo, ingesema kitu kama, alimtoa kama dhabihu, alimwua mbele za Bwana, au kitu kama hicho. Kwa hivyo baadhi ya wasomi wanajaribu kupunguza uzito wa tukio hili kwa kupendekeza kwamba Jeff hakuendelea na kiapo hicho baada ya yote.

Ni vigumu kwangu kuona hilo kwa sababu ni wazi kabisa kwamba kiapo kilikuwa kutoa sadaka chochote kilichotoka. Ingawa neno hilo lilikuwa na utata, yeye ndiye aliyetoka. Ni wazi kwamba alitarajia kutolewa kama sadaka.

Alihuzunika sana alipotoka nje kwa sababu sasa aligundua kwamba angelazimika kufanya jambo ambalo hakutaka kufanya. Na wakati maandishi yanasema katika mstari wa 39, alirudi kwa baba yake ambaye alimtendea kulingana na kiapo chake alichokuwa ameweka. Ni vigumu kwangu kuona chochote lakini anafuatilia jinsi maandishi yanavyotungwa kwa hitimisho hilo bila kuepukika.

Kwa hivyo, inaonekana hili ni tukio la kusikitisha sana, na Gideoni, Yeftha, licha ya mambo mazuri aliyofanya mwanzoni mwa kuwapinga Waamoni, wanaishia vibaya sana. Kama vile Gideoni alivyo shujaa huyu mwenye dosari ambaye tunaweza kumwona. Kwa hivyo huo ni mwisho wa kusikitisha wa hadithi hii.

Inaonekana kwamba wakati huo ni jambo lililosikika miaka iliyofuata katika Israeli. Inasema mwishoni mwa mstari wa 29, hakuwahi kumjua mwanamume. Ikawa desturi katika Israeli kwamba binti za Israeli waende mwaka kwa mwaka kumlilia binti wa Yeftha wa Gileadi siku nne kwa mwaka.

Kwa hivyo hiyo ikawa ni sherehe ya mara kwa mara ambayo kumbukumbu yake ilihifadhiwa hai, na labda msiba wa kiapo hicho unakumbukwa. Sura ya 12, mistari ya 1-7, inatuambia hadithi nyingine kuhusu mgogoro wa Yeftha na Efraimu, mgogoro wa ndani na Israeli. Na Efraimu anampinga Gideoni, Efraimu anampinga Yeftha kwa njia ambayo kwa namna fulani inarudia changamoto ya Efraimu dhidi ya Gideoni katika sura ya 8. Sura ya 8, mistari ya 1-3 ni Efraimu anampinga Gideoni.

Katika tukio la kwanza, Gideoni aliweza kuwatuliza au kuwatuliza Waefraimu ili kuwaridhisha, lakini hapa Yeftha hakufanya hivyo, na kwa hivyo kuna vita vya wenyewe kwa wenyewe vinavyozuka. Waefraimu wanashindwa, na kwa kweli hawakuwahi kuchukua jukumu kubwa katika sehemu iliyobaki ya kitabu au katika historia kubwa ya Israeli baada ya hili. Kuna jambo dogo la kuvutia, karibu jambo dogo.

Kama sehemu ya mgogoro huo, katika mstari wa 6, Wagileadi waliteka vivuko vya Yordani dhidi ya Waefraimu, na kwa hivyo walikuwa wakilinda vivuko, na inatuambia wakati yeyote kati ya wakimbizi wa Efraimu aliposema, twende ng'ambo, nao wangewauliza, wewe ni Mwefraimu au la? Na kama wangesema hapana, basi walimwomba aseme neno, na hii ilikuwa njia ya kuthibitisha kama mtu huyu alikuwa upande wa kulia au la. Neno lenyewe si neno muhimu. Linamaanisha tu suke la nafaka au kitu kama hicho.

Baadhi ya wasomi wanafikiri inamaanisha kitu kama kijito kinachotiririka, lakini neno hilo ni shibboleth, na sauti ya sh mwanzoni ni ngumu kusema, tunajua kwamba hata katika siku hizi za kisasa, watu huwa na kicheko wakati mwingine na hawawezi kusema aina fulani za sauti za s. Kwa hivyo, inaonekana kama matamshi ya watu ya hilo, baadhi wangesema sibboleth kwa sauti ya s na wengine kwa sauti ya sauti ya sh , na ikiwa mtu huyo angesema vibaya, alijua kwamba alikuwa mtu asiye sahihi. Na hivyo ndivyo wangepanya, ikiwa angesema sibboleth , basi hakuwa akitamka sahihi, na angekamatwa.

Na hatimaye, katika vita hivyo, Waefraimu 42,000 walianguka, na wakawa sita, na Yeftha akawahukumu Israeli kwa miaka sita, naye akazikwa mwenyewe. Kwa hivyo huo ndio mwisho wa hadithi ya Yeftha, na kama mchanganyiko wa vitu, kama mtu

wa kusikitisha kuelekea mwisho wa maisha yake. Sasa tuna mistari ya mwisho ya sura ya 12, ambayo ni waamuzi wengine watatu wadogo.

Kuna notisi tatu za haraka, mistari wa 8 hadi 15. Ibzani alikuwa mwamuzi wa tisa. Alijulikana sana, katika mistari wa 8 hadi 10, alijulikana sana kwa kuwaoza binti zake 30 kwa wageni 30, na hilo lenyewe lingekuwa jambo baya.

Nimetaja kwamba majaji wenyewe waliwakilisha baadhi ya mzunguko huu wa uasi katika kitabu hicho. Majaji wengi wa vito vya thamani ni wahusika wasioegemea upande wowote, hatujui mengi kuwahusu, lakini hapa, katika aina fulani ya maoni ya kawaida, tunamwona Iban akikubali au kukubali jambo lililopo kuhusu kuoana na kuchanganyika na wageni, na labda kuingiza ibada ya miungu ya wageni hata katika familia yake mwenyewe, inaonekana. Kwa hivyo hiyo ndiyo sababu haonekani vizuri.

Cha kufurahisha, hata kama ni thamani gani, nambari ya 30 ni kubwa sana katika sehemu hii, kwa sababu majaji waliomtangulia mara moja, sasa Yeftha, waliishia kutokuwa na watoto, kwa hivyo hatujui kama alikuwa na watoto wengine, lakini mapema, kumbuka, Yair alikuwa na wana 30, na jaji aliyefuata, kisha Ibzani huyu, alikuwa na wana 30, akimfuata Yeftha asiye na watoto. Kwa hivyo, inaweza kuwa marejeleo ya wana 30 katika jaji aliyepita, na hii ni kuangazia msiba wa maisha ya Yeftha, kwamba anaishia bila watoto kabisa, kwa sababu alimtoa kafara binti yake wa pekee. Katika mistari wa 11 na 12, tuna Elan, aliyewahukumu Israeli kwa takriban miaka 10, kisha akafa, hayo ndiyo yote tunayoyajua, na kisha mistari wa 13 na 15, Abdoni, watoto wengi, alikuwa tajiri, alikuwa na wana 40, wajukuu 30, punda 70, na kwa hivyo baadhi ya majaji hawa wanaonekana kuwa matajiri kwa namna fulani katika taaluma zao, au walikuwa matajiri, lakini hayo ndiyo yote tunayoyajua.

Yeye ndiye mwamuzi wa 11, na kisha mwamuzi wa mwisho ni Samson, ambaye anakuja katika sura ya 13 na anafuata. Kwa hivyo, tutasimama hapa na tutamzungumzia Samson katika kipindi tofauti. Huyu ni Dkt. David Howard katika mafundisho yake kuhusu vitabu vya Yohana kupitia Ruthu.

Huyu ni Dkt. David Howard katika mafundisho yake kuhusu vitabu vya Yohana hadi Ruthu. Hii ni kipindi cha 27, Waamuzi 10-12, Yeftha na Waamuzi Watano Wadogo.